

Rdeči vihar

Povest iz prve indijanske vojne za Ohio — Po starih virih pripoveduje Fric Steuben

Bilo je v septembru, ko je Tekumseh, prevzet od mračnih misli, sedel ob robu strmega brega reke. V prilični oddaljenosti se je zadrževala družba takih našemljenih gizdalinov. Eden izmed njih je bil posebno predrzen in se je vsedel tik ob »Letečo pšico«. Pri tem mu ni bilo prav nič veselo v duši. Tekumseh se sploh ni zmenil zanj. In tedaj je prišel gizdalin, da bi zbudil splošno pozornost, pripovedovati o svojih junaštvih iz poslednje vojne.

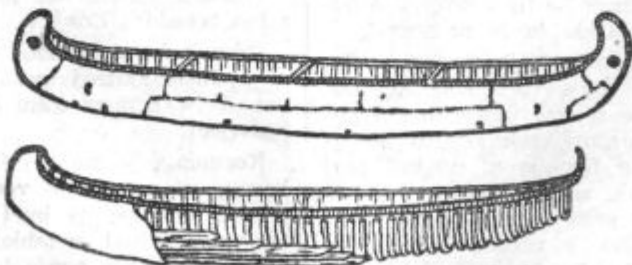
Gizdalinovo pripovedovanje je naenkrat predramilo Tekumseha iz njegovih mračnih razmišljanj. Začuden je pogledal, — in ob njegovem pogledu je začel junaški gizdalin naenkrat jecljati. Tedaj je Tekumseh planil pokonci. Popadel je prestrašenega razlagovalca nikdar izvršenih junaštev, popadel ga je z desnico za tilnik, z levico pa za koleno in je treščil vpijočega gizdalina v reko. Strahotno kričeč in puhajoč in pljovajoč se je gizdalin komaj rešil iz objema valov. Tekumseh se je tedaj glasno grohotal. Da, že dolgo se ni smejal, a tokrat se je z grohotom vrnil v vas.

Tekumseh se je priključil skupnemu pohodu Indijancev znova šele takrat, ko je Kornstalk, stari lev svojega rodu, pozival bojevnike k bitki ob velikem Konavhi. Takoj se je Tekumseh odločil, da gre v boj zoper može in bojevnike. Glede zema in otrok pa je trdo sklenil, da jih bo ščitil in varoval pred slehernim nasiljem.

Bitka ob reki Kanavhi.

Velike stare vrbe so povešale goste veje in na bregu je bilo tako tiho kakor na gladini prostrane vode v velikem zalivu. V mračnem miru se je vodovje svetlikalo pod oblaki, ki so se črni in sivi vlekli nizko pod nebom. Daleč zunaj pa je vodovje reke Ohaja skoro neslišno brzelo dalje. Tudi gozd na obeh straneh reke je počival v globokem molku. Le redkokje se je utrgal list in strepetal na tla.

Bila je taka tema, da bi bil tujec moral pač natančno paziti pred seboj in pozorno motriti, če bi hotel opaziti samotnega moža, ki je prežal v peska tik ob vodi. Bil je zleknjen po tleh, kakor da je z zemljo združen v —

Takšni so bili indijanski čolniki, napravljeni iz bivolje kože. Najprej je bilo treba napraviti ogrodje iz lesenih trsk, na katero so bile nalepljene tanke desčice, na te pa kosi volovske kože. Lepilo so si napravljali Indijanci s kuhanjem bivoljih kopit. Takšen čolnček je lahko nesel šest do dvanajst mož in ga nesel kilometre daleč. Dolg je bil po tri do pet metrov.

Na lahkih brzih čolnih, ki so drseli po reki Ohaju in njenem velikem pritoku Konavhi, so oprezovali indijanski kakor tudi beli ogleduhi ... Pripravljala se je odločilna bitka ...

Ležal je tam precej dolgo negiben. Nenadno pa je dvignil glavo in prisluhnul. Vse je bilo tiho ... Toda mož se ni dal prevariti ... Čulo se je vendarle lahko plahutanje ali pljuskanje, — mar je bila riba, ki je poskusila pobegniti z enim samim skokom iz objema vode? ... Spet tišina ... Potem pa se je polglasno oglasil miren glas tam z brega, isti čas je drsela dolga senca čez temno vodo:

— Ali je Leteča pšica zadela Kačo?

Iz čolna, ki se je približeval, je prišel odgovor:

— Brat Kornstalk, prinašam sporočilo. Leteča pšica Šavanov me je našla na označenem mestu.

Mož ob bregu se je dvignil. Čolnič je pristal. Dve vitki postavi sta stopili iz njega. Eden izmed došlecev je lahkotno potegnil čoln iz bivolje kože na breg, drugi je pristopil k Kornstalku. Kajti ta je bil tisti, ki je čakal ob reki in je zdaj začel izpraševati:

— Kaj pravi poglavar rodu Leni Lenape?

— V treh dneh bo tu s svojimi štiristo bojovníki. Toda to je prepozno.

Kornstalk je premišljujoče zrl v tla, potem ni več dalje vpraševal. Že itak je izdal, da je preveč nestrpen. Ni mu bilo treba vprašati, zakaj mrki poglavar rodu Leni Lenape ni utegnil prej prispeti s svojo vojsko. Glavar Bukongahelas je bil zvest, o tem ni bilo dvoma, — toda kar je veljalo še več: črti je bele bojovníke kakor le lahko sovražil rdeč vojskovodja roparje svoje domovine. Če Bukongahelas ne pride prej kakor v treh dneh, mu pač ni mogoče prej prispeti. Bržčas je za angleškim grofom, za lordom Denmerom, ki je bil s svojo vojsko na poti v Čiliškot.

Verjetno pač Bukongahelas ni mogel prej skidicati svojih vojščakov.

Trenutek je žarel Kornstalk v divjem zmagoslavju: Angleški grof pač ni opazil, da nima nobenih sovražnikov več pred seboj in da je glavna moč Šavanov izginila mimo njega v senci pragozda in da mu je zdaj za hrbtom. Toda ta zanos v Kornstalku je uplahnil. Najtežja naloga šele čaka rešitve. Približuje se odločitev v vsej vojni, odločitev ... toda vojščakov iz rodu Leni Lenape še ni tu.

Črna kača, kakor se je imenoval eden izmed obojice, ki sta prispela s čolnom, je prekinil molk, medtem ko se je njegov tovariš Tekumseh ponižno zadržal zadaj:

— Prispel bo prepozno. Moj brat, ki je mezdnik pri velikem belem očetu, je prišel s povečjem k belim možem, ki taborijo tam preko. Naročeno jim je, da se dvignejo k pohodu in da se odpravijo v Čiliškot. Pred tvojo vasjo se morata obe beli vojski sestati — in potem bo Šavanom za vekomaj zašlo solnce.

Poglavar Kornstalk je vprašal z eno samo besedo: »Kdaj?«

Črna kača je razumel in odgovoril:

— Jutri zjutraj moramo na pot. Ti veš, da so njihovi čolni zgrajeni in pripravljeni.

Kornstalk je stopil nekaj korakov ob bregu, potem se je vsedel na nekem mestu, odkoder je imel odprt razgled čez reko. Odtod je lahko opazoval lahni žar stražnega ognja bele vojske. Odtod je lahko zdaj pa zdaj tudi opazil bežno svetlikanje čez vodo. Njegovim bistrim očem ni ušlo, kako drsijo čez reko čudne senice, kadar koli je stražni ogenj nekoliko bolj zaplapolal.

(Dalje prihodnjik)

Matičkov žalosten konec

Spisal in risal Hotko D., uč. mešč. šole v Žužemberku

Polagoma se je zjasnilo in balon se je počasi spuščal proti zemlji, ker je bil že ves raztrgan. Matičku se ni nič hudega zgodilo, vendar je bil hudo potrtn zaradi izgube zvestega in dobrega tovariša...

Pred gostilno »Pri beli raci« je Matiček zagledal kolo strica Janeza. Ni pogledal, kje je stric ampak se je kar hitro zavihtel na kolo in se zapeljal proti domu. Ves truden in omamljen je sedel na kolesu.

Matiček jo je mahnil kar čez travnike na cesto. Kmalu je spoznal domače kraje vendar se ni razveselil, ker je še zmerom mislil na nesrečnega Stanka in na njegove zadnje besede: »Tu bova imela skupen grob!«

Ko je prišel na vrh klanca je zagledal pod seboj rodno vas in svoj dom. Še bolj je pospešil brzino kolesa. Kolo je držalo z bliskovito naglico po klanecu navzdol. Tedajci je Matiček zagledal oster ovinek...

150 rojstni jubilej Vuka štefana Karadžića

Za letošnji Mitrov dan, ki pade na 8. novembra, so določene proslave velikega jubileja: ta dan bo poteklo 150 let, odkar se je rodil Vuk Štefan Karadžić. Vsa Jugoslavija bo častila njegov spomin, kakopak, da se ga bodo spominjali tudi mali Jugoslovanci in male Jugoslovanke celo iz najnižjih razredov ljudskih šol — pa prav gori do univerz.

Vpogled v Vukovo življenje nam pove, da se je rodil v malem selu Tršću pri Loznici. Bil je hrom in bolj slabotne narave, zato ni mogel pomagati karšem pri težkem kmetiškem delu.

Kot deček je pasel po večini ovce. Na pašnikih je užil največ radosti, ko je poslušal pravljice in narodne pesmi, ki so mu jih pripovedovali starejši pastirji.

Vukov oče je uvidel, da mu ohromel dedko ne bo doma za posebno delo, zato ga je dal v samostanako šolo v Trnava, kjer je bil do svojega 15. leta. Usposobil se je v najrazličnejših znanostih. V onih časih so bili ljudje še po večini nepismeni.

Ko je Vuk zapisoval med ljudstvom narodno blago: stare pripovedke in junakne pesmi, so ljudje kar strmeli, ko jim je prečital vse, kar je zapisal po njihovih sporočilih. Takšna umetnost je bilo tiste čase pisanje!

Vuk Štefan Karadžić je začel čistiti srbski jezik peg. Dal je temelje za srbohrvaščino, in novemu skupnemu pravopisu Srbov in Hrvatov.

Srbski učenjak je odšel študirat tudi na Dunaj, tam je bil učenec velikega slovenskega učenjaka Kopitarja. Baš pod Kopitarjevim vodstvom je rasel in se razvijal v odličnega znanstvenika.

Po vsej pravici štejemo Vuka za očeta srbske kulture. Ohranil je sedanjim rodovom tudi narodnega blaga, ki ga je neumorno nabiral vsepovsod. Mnogi njegovi sodobniki niso imeli razumevanja za njegovo kulturno delo, zato so mu stavljali celo ovire in se norčevali iz njegovih poslov.

Zdaj bomo z vso hvaležnostjo proslavili spomin tega velikega moža. V Vukovem rojstnem kraju pa bodo na Mitrov dan otvorili novo prosvetno stavbo: »Kulturni dom Štefana Karadžića«.

Hajduk Veljko – strah Turčinov

Leta 1807 so Srbi zagospodarili v Beogradu; tedaj se je zbrala k posvetu upravna skupščina, nekakšen parlament. Na narodni zbor se je obrnil tudi hajduk Veljko, pogumen četaš in je zaprosil za dovoljenje, da prežene Turke iz pokrajini okrog Črne Reke, Krivega vira in Timoka. Za svoje podjetje je zahteval le vojni prapor in priporočilno pismo, da se mu lahko pridružijo vsi, ki ljubijo svobodo srbskega naroda.

Mnogi člani narodnega sveta niso niti vedeli, kje so kraji, ki jih hoče Veljko osvoboditi. Zato niso hoteli ugoditi njegovi prošnji. Četaš pa ni odjenjal, venomer je silil v narodne moše, prosil in prosil. Zato je velel Mladen, najstarejši član narodnega zbora: »Pa mu ustrezimo, ker ne odjenja. Ako se mu načrti posrečijo, nam bo razširil našo zemljo. Če pa pogine, si bo sam kriv svoje smrti; saj če mu ne damo priporočila, bo zbiral upornike na svojo roko.«

Sila je bil vesel mladi četaš, ko so mu izročili priporočilo, ter so ga oklicali za poveljnika; in je dobil pravico nabirati prostovoljce in upornike. Na pot so mu dali nekaj novcev in malo streljiva.

Hitro je zbral mladi poglavar drzno četo vojščakov. Z njimi udari preko Krivega vira in se ustavi v Podgorcu; tam je domoval star turški beg. Veljko mu ni mogel do živga, preveč trdno se je zapahnil v svojo trdnjavo.

Slama v sodih.

Poveljnik Veljko in njegovi so poskušali zmagati starega Turčina, a zaman. Pa si izmislijo uporniki posebno vojno zvijačo. Po vasi so nabrali nekaj starih sodov in kadi. Napolnili so jih s slamo in senom.

Sredi noči jih zavale pod stolp in jih zažgo. Slama in seno sta bila hipoma v ognju. Kmalu nato je začel goreti tudi grad. Videč, da ni rešitve, se beg preda Veljko pa mu izkaže milost in požene turškega poglavarja in vse njegove do Turčije.

Glas o Veljkovi zmagi se je širil kakor blisk po deželi. Junaškega poveljni-

ka so se zbal, še ostali turški veljaki, imenovani subaše. Naglo so zapustili Črno Reko in ostale kraje in so zbežali v dobro utrjeni Vidin in ostale trdnjave. Tako je postal četaš Veljko gospodar velikega ozemlja. Sila se je prikljubil zato pri Srbih in njegove čete so naraščale.

V tistem je zapadel sneg in Veljko ni mogel več v boj. Tekom zime pa so se pobegli Turki ojunačili in se dobro pripravili za maščevanje. Iz Vidina se je dvignilo na pomlad več stotin Turkov in odšlo v boj proti Veljku. Ta pa ni držal rok križem.

Zbere vso svojo vojsko in ji najavi prihod Turkov.

Zmaga sredi nočne teme.

Veljkova vojska stopi v vrste in tedaj jih nagovori pogumni mož. Objasni jim, da bi bilo usodno počakati Turkov v Krivem viru, kajti poročila vedo povedati, da je Turkov več kot Srbov. Brž so bili vsi edini, da gredo Turkom nasproti in jih bodo napadli sredi noči, ko bodo utrujeni legli k počitku. Tak je bil njihov bojni načrt: Sredi spanja so jih presenetili in napadli. Neslišno so se priplazili do turških šotorov. Hkratu so sprožili Srbi puške in začeli vpiti: »Bežimo, bežimo! Hajduk Veljko je tu!« Zvijača se je Srbom imenitno posrečila.

Grozanski strah in trepet je nastal v taboru nevernikov. Zaradi silnega vpitja in streljanja so se splašili turški konji, potrgali so uzde in pobegli v noč. V taborišču je nastala zmeda kakor ob sodnjem dnevu: kar ni Turkov padlo, so zbežali bos, gologlavi in napol oblečeni.

Ves tabor z vsemi vojnimi zalogami pa je postal plen Veljkovih četašev.

Od tedaj so se bali Turki zmagovitega Veljka kakor živega peklenščaka; njegov ugled med Srbi pa mu je zrasel in narod ga je slavil kakor junaka in rešitelja.

Junaškega četnika Veljka pa opevajo še danes mnoge pripovedke in pesmi.

(Zapisal Vuk Štefanović Karadžić.)

Lepa knjiga za mlade bralce

Izšla je dragocena knjiga Josipa Vandota »Kekec z naših gorá«. Prvi del te povesti nosi naziv »Na hudi poti«. Priznani mladinski pisatelj Vandot — znan je mladim Jutrovčkom, naročnikom »Zvončka« in drugih mladinskih listov — nam prikazuje življenje v gorah. Junak dejanja je planinski fantiček Kekec, ki doživlja po naših gorenjskih velikanih čudovite zgodbe. V povesti nastopa njegova ljubka kozica Keza, Vandot pa nam riše tudi življenje gamsov, ki jih naša mladina tako malo pozna, čeprav jih štejem med najbolj zanimive živali naših gorá.

Kekčeva zvesta družica je Jerica, ki čuti vso težko roko hude mačehe. Mora celo z doma v svet preko strmih planin.

Mnogo skrbi bodo imeli čitatelji, ko bodo sledili Kekcu na pohode v planine, zlasti je ostro risan prizor, ko zdrži Kekec po strmi drči v prepad.

Pa le ozdravi in se celo lasa in pretepa z gorskim duhom očancem Prisan-kom. Knjige ne boste odložili poprej, dokler je ne prečitate do konca, tako je zanimiva.

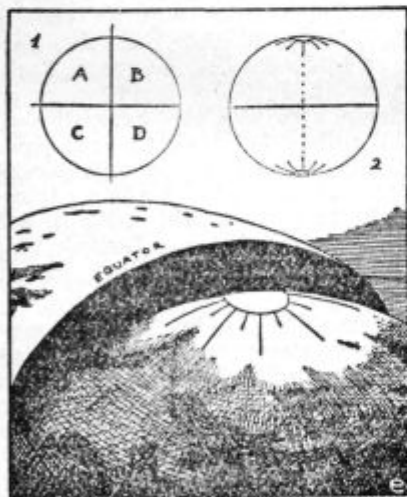
Vandotova knjiga je čedno ilustrirana, Rudi Gašperin je dokazal, da se zna poglobiti v planinske motive.

Za naše Jutrovčke smo dosegli pri pisatelju Vandotu popust. Knjigo je izdal avtor v samozaložbi in velja za Jutrovčke znižana cena 20 din.

Knjigo naročite na naslov: Josip Vandot, Ljubljana - Moste, Prešernova, 15.

-oe-

Ali veste, da zemlja ni popolnoma okrogla

Če bi natančno zaokroženo kroglo (slika 1) razdelili na 4 enake dele, bi jih pri ponovni sestavi lahko poljubno zamenjali, pa bi vedno dobili spet popolno kroglo. Če pa bi napravili tako z našo zemljo in jo prerezali po dolgem in počez, skozi ekvator in skozi severni in južni tečaj (slika 2) jo razdelili na štiri dele, bi njene dele pri sestavi ne mogli zamenjati. Naša

zemlja namreč ni okrogla brez napake. Ob ekvatorju je zemlja debelejša kakor ob tečajih. In če bi kakor na naši sliki, hoteli združiti dele zemlje drugače, bi nam ne uspelo. Del ekvatorja bi ne mogli združiti z tečajnim delom, ker bi se ne prilegala drug drugemu. Izračunali so, da znaša razlika v premeru približno 30 km. Toda odkod ta važna ugotovitev? Vsled večnega vrtenja se je zemlja na tečajih nekoliko ušedla, na ekvatorju pa je narastla. Moč vrtenja ne učinkuje samo na majhne stvari temveč tudi na velike. Zemlja torej ni prava krogla temveč elipsi podobno telo, ki se vrti okrog svoje najkrajše osi.

Danilo Gorinšek:

Solnce zatone

Za slovo še svet poljublja solnce, ko se v dalje izgublja. Ves dan zlato je svetilo, bitja vsa razveselilo, srca vsa je prežarelo, da je slednje zaplamtelo. Boš, srce, mu poplašalo, kar je solnce žarkov dalo? Mnogo solnce je za nami, nič hvaležnost ga ne mami: — če ne bo srce plačalo, bo kljub temu jutri vstalo!...

Naš novi natečaj!

Dan miru

23 let je za nami, odkar je izbruhnila svetovna vojna. Se danes, po tolikih letih, si ne moreta odpomoči niti svet niti človeštvo od silnega trpljenja in naporov, ki jih je zadala vojna.

Edino v miru se lahko razvijajo narodi in posamezniki, skoro ves svet in vsi narodi hrepene po miru. Med tistimi državami, ki hrepene po miru, je tudi Jugoslavija.

V spomin na tisti trenutek, ko so bile ustavljene morije svetovnega klanja, obnavljamo 11. novembra vsakega leta dan miru. Ob 11. uri zatulijo sirene in dajo znak za počastitev spomina tistih, ki so žrtvovali svoja življenja od leta 1914. pa do leta 1918.

Kako je že bilo tisti presrečni dan 11. novembra 1918?

Ko so se vodilni državniki in vojskovodje zedinili, da ustavijo vse sovražnosti med bojujočimi se državami, so dali tam na francoskih bojnih poljanah, sredi razvalin in kupov mrličev, znak štabnemu trobentaču Sellieru. Zatrobil je vojaški znak: „Ustavite ogenj!“

Kakor blagodejna pesem angela miru je bil trobni znak štabnega trobentača. Hipoma so utihnile puške na vseh frontah in svetovna vojna je bila končana...

Nato so se začeli vračati na domove bojovníki. Tam so jih težko pričakovali starši, žene in otroci, bratje in sestre.

Mnogi, premnogi milijoni fantov in mož pa se niso več vrnili. S svojimi življenji so plačali vojni davek.

Tudi na letošnji dan miru, 11. novembra, ko bodo dali ob 11. uri znake, bomo v enominutnem molku tiho pomolili za vse žrtve in izrekli vročo željo, naj nas Usoda obvaruje nove vojne.

Jutroučki! Povprašajte koga svojih domačih ali sosedov, ki je bil v svetovni vojni, naj vam pove kaj svojih spominov iz težkih dni svetovne vojne. Zapišite si jih, kakor jih boste čuli. Nekaj najbolj značilnih vojnih dogodkov, ki nam jih boste javili, bomo priobčili.

Deset najboljših spisov bomo nagradili z lepimi mladinskimi knjigami,

Manica:**Navihani čevljarček**

Premožen kmet gre s koso na rami po cesti. Za njim priteče in ga zaustavi smolnati čevljarček:

»Slišite očka, če mi daste samo malo od tega kar nimate, pa vam dam veliko tistega, kar ste vi meni dali!«

»Pomisli vendar, kaj blebečeš,« zagodrnja kmet. »Kako naj ti dam nekaj, kar sam nimam in kako mi potem tisto spet daš ti — eh, beži no, čenča!«

»Nič čenča,« se razhudi kopitarček in potegne izpod suknjiča svinjski mehur, trdo nabasan s tobakom. »Glejte, mehur vam je smuknil izza pasa, jaz pa sem ga pobral. Zdaj pa, če mi darujete malo — vsaj za eno pipico — te žlahtne travice, katere trenutno nimate, ker jo imam še jaz v rokah, pa vam prav rad dam ves mehur, v katerem je veliko tobaka!«

Kmet se zasmeje. Všeč mu je navihani a pošteni čevljarček. Seže po mehuru, ga odpre in nasuje čevljarčku toliko tobaka, da si je lahko ne enkrat, temveč precejkrat napolnil pipico.

Smučanje brez snega

Tu vidimo napravo, ki jo je izumil neki nemški inženjer v veselje vseh tistih, ki jim je žal, da se ne morejo smučati skozi vse leto. Obe deščici sta nekakšna vmesna stvar med čevlji, ki jim na podplate pritrdimo železne kolesčice in smučkami.

Janezek je prišel prepozno v šolo

Janezek bi moral biti v šoli ob deveti uri. Da bi ne zamudil šole je šel vsak dan že ob pol devetih zdoma. Nekega dne je srečal na potu v šolo svojega dobrega znanca. Sedem minut se je z njim pogovarjal. Janezek se je dobro zavedal, da bo moral zdaj še bolj pohiteti. Zadnji kos poti je prehodil ena in polkrat tako hitro kakor običajno. In vendar je prišel v šolo prepozno. Ko je stopil ves upehan v šolsko sobo je ura kazala dve minuti čez deveto. Kaj je rekel učitelj ni potrebno poročati. Radi bi vedeli samo tole:

1. Koliko poti je bil Janezek že prehodil ko je srečal tovariša?
2. Kolika je bila ura tisti trenutek?

Zlogovnica

Sestavi iz naslednjih 18 zlogov: a-l-ka - la - le - na - nat - nje - o - olj - pev - se - slo - sterc - tlas - ves - vi - zar — 9 besed pomena: 1. razširjena hvala; 2. polž; 3. naš skladatelj-modernist; 4. orodje; 5. svila; 6. zmiselno vezani toni; 7. zimski čar; 8. del narodnega predstavnštva; 9. južno drevo — da bodo dale začetne črke od zgoraj navzdol in končno črke od zgoraj navzdol misel o Slovanih (po dr. Zupaniču pomen štirih S v jugoslovenskem grbu).

Rešitev satovne križanke

1. Sokrat; 2. Korana; 3. prstan; 4. navček; 5. srebro; 6. kapnik; 7. barvar; 8. panter; 9. betica.